

Barbara Kołodziej, Gabriela Łącka

„Bezpieczeństwo w bibliotece III” –
konferencja w Wyższej Szkole
Bankowej w Poznaniu Wydział
Zamiejscowy w Chorzowie (Chorzów,
29 stycznia 2016)

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 1, 207-212

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**„BEZPIECZEŃSTWO W BIBLIOTECE III” – KONFERENCJA
W WYŻSZEJ SZKOLE BANKOWEJ W POZNANIU WYDZIAŁ
ZAMIEJSCOWY W CHORZOWIE
(CHORZÓW, 29 STYCZNIA 2016)**

Trzecia konferencja³ z cyklu spotkań poświęconych problemom bezpieczeństwa osób, zasobów i danych w bibliotekach miała miejsce w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie (WSB) 29 stycznia 2016 r. Obrady, stanowiące kontynuację spotkania z 2015 r., odbywającego się wówczas w ramach XXXII Forum Sekcji Bibliotekarzy Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach, dotyczyły bezpieczeństwa ludzi, zasobów i danych w bibliotekach, a także kształtowania się świadomości odpowiedzialności za własne bezpieczeństwo. Honorowy patronat nad spotkaniem objęli: Marszałek Województwa Śląskiego – Wojciech Saługa oraz Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Patronat medialny natomiast czasopisma: „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, „Bibliotekarz”, a także „Poradnik Bibliotekarza”. Uroczystego otwarcia i powitania zgromadzonych gości dokonała Bogumiła Urban – dyrektor Biblioteki WSB w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie, reprezentujący władze uczelni dziekan Krzysztof Koj oraz prodziekan Krzysztof Krysieniel, którzy wyrazili uznanie dla organizatorów i prelegentów za kontynuowanie ważnego tematu związa-

¹ Uniwersytet Śląski w Katowicach, Biblioteka Teologiczna.

² Uniwersytet Śląski w Katowicach, Biblioteka Teologiczna.

³ Konferencje na temat bezpieczeństwa w bibliotekach „Bezpieczeństwo w Bibliotece” miały miejsce w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie. Zob. także: B. Kołodziej *Konferencja Bezpieczeństwo w Bibliotece I* (Chorzów, 31 stycznia 2014 r.). „Nowa Biblioteka” 2014 nr 1(14), s. 227–231; G. Łacka *Bezpieczeństwo w Bibliotece I. Konferencja na Wydziale Zamiejscowym w Chorzowie Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu* (Chorzów, 31 stycznia 2014 r.). „Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych” 2 (2014), s. 235–240; B. Kołodziej *Bezpieczeństwo w Bibliotece*. „Bibliotekarz” 2015, nr 6, s. 37–39; G. Łacka *Bezpieczeństwo w Bibliotece – konferencja w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie: Chorzów, 30 stycznia 2015*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2015, nr 1, s. 149–152.

nego z bezpieczeństwem w bibliotekach. Wśród uczestników konferencji liczne grono stanowili bibliotekarze różnych typów bibliotek, studenci oraz pracownicy naukowcy i specjaliści z zakresu bezpieczeństwa.

Pierwszą część obrad rozpoczęło wystąpienie Hanny Batorowskiej (Kraków, Uniwersytet Pedagogiczny), która, podejmując temat *Znaczenia biblioteki w kształtowaniu kultury bezpieczeństwa*, przedstawiła wielość interpretacji pojęcia kultury bezpieczeństwa oraz wzajemne przenikanie zagadnień. W szerokim ujęciu nauk o bezpieczeństwie utożsamianych z kulturą bezpieczeństwa i kulturą obronności w centrum zawsze powinien znajdować się człowiek, a nauki te powinny pomagać ludziom w rozwiązywaniu ich problemów. Społeczeństwo informacyjne, w którym funkcjonuje współczesny człowiek, generuje szereg zagrożeń, między innymi niefrasobliwość zwalniająca od wszelkich zobowiązań, stosowanie filozofii łatwości i niekontrolowanej wolności. W odpowiednio prowadzonej polityce bezpieczeństwa informacyjnego za bezpieczeństwo informacji odpowiedzialny jest każdy, a świadomość ludzi zarządzających informacją ma znaczenie dla zapewnienia poprawnego funkcjonowania każdej organizacji. Kulturę informacyjną należy kształtować w procesie edukacji i wychowania, co nie jest łatwe, bowiem znaczenie kultury informacyjnej bywa obecnie marginalizowane. Biblioteki jako centra aktywności lokalnych, miejsca spotkań i dysput, mają bezpośredni wpływ na kształtowanie kultury informacyjnej i powinny być w tym aspekcie swojej działalności wspierane.

W wystąpieniu pod tytułem *Biblioteki w czasie zagrożenia terrorystycznego na przykładzie Biblioteki Królewskiej w Brukseli i bibliotek uniwersyteckich w Belgii* Ewa Goumissi (Politechnika Wroclawska) omówiła sposoby, jakie wykorzystywały belgijskie biblioteki, aby uniknąć skutków ewentualnego ataku terrorystycznego i obronić swoich pracowników, czytelników oraz zbiory. W prezentacji wzbogaconej licznymi zdjęciami, nie zabrakło elementów z historii bibliotek. Prelegentka przedstawiła dzieje największej biblioteki naukowej w Belgii, czyli Biblioteki Królewskiej (Albertiny) pełniącej funkcję biblioteki narodowej. Albertina gromadzi w swych zbiorach ponad 5 milionów książek, 21 tysięcy czasopism oraz inne typy dokumentów takie jak: rękopisy, stare druki, mikrofilmy, płyty oraz bogaty zasób zbiorów specjalnych. Od 1965 r. gromadzenie zbiorów w Bibliotece Królewskiej Belgii odbywa się na podstawie ustawy o egzemplarzu obowiązkowym – jest to jedyna biblioteka w Belgii mająca uprawnienia do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego od wydawców. Ustawie podlegają wszystkie publikacje powyżej czterech zadrukowanych kart, ale nie dotyczy to dzieł kosztownych (np. albumów, reprintów), które wydawca ma obowiązek tylko udostępnić bibliotece do wglądu i rejestracji bibliograficznej (Biblioteka Królewska Belgii, 2015).

W czasie zwiększonego zagrożenia atakiem terrorystycznym w internecie i prasie pojawiały się oficjalne informacje o stopniach zagrożenia terrorystycznego oraz apele do społeczeństwa szczegółowo przedstawiające sposób

postępowania podczas ewentualnego ataku. Biblioteki także przygotowały dokładne zalecenia dla studentów, pracowników oraz wszystkich czytelników dotyczące zachowań na terenie danej instytucji. Były to na przykład zalecenia dotyczące bezwzględnego nakazu noszenia identyfikatorów, przechowywania w telefonach komórkowych numerów alarmowych, ogłoszenia dotyczące zasad ewakuacji. Dla czytelników opracowano szczegółowe instrukcje na temat zwrotu wypożyczonych książek czy ich prolongaty.

Michał Wolny (Katowice, KBZ Żuradzka & Wspólnicy Adwokaci i Radcy Prawni Sp.K.) poruszył problematykę prawa do powielania i wykorzystywania cudzego tekstu na gruncie prawa autorskiego. Autor omówił najważniejsze pojęcia w obszarze prawa autorskiego, przedmiot prawa autorskiego, pojęcie twórcy, współtwórcy przedstawione w ustawie o prawie autorskim z dnia 4 lutego 1994 r. Scharakteryzował szczegółowo autorskie prawa osobiste (jako więź autora z utworem nieograniczona w czasie i niezbywalna) oraz autorskie prawa majątkowe (mobilne, bezwzględne i skuteczne wobec wszystkich). Przedstawił pola eksploatacji, czyli sposób wykorzystania danego dzieła, wyróżniając wykorzystanie dzieła za zgodą twórcy na podstawie przeniesienia praw autorskich lub licencji, oraz bez zgody autorów w postaci dozwolonego użytku i prawa do cytowania. Wskazał na możliwość wykorzystywania danych utworów w bibliotekach, szkołach czy instytucjach naukowych na mocy dozwolonego użytku publicznego bez zgody autorów. Osób prywatnych dotyczy natomiast dozwolony użytek prywatny, na wykorzystanie utworów dla własnych potrzeb.

Urszula Fras-Mirowska i Karolina Wicha w wystąpieniu *Bezpieczeństwo budownictwa bibliotecznego i jego realizacja w „inteligentnym budynku” Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach* (Kielce, Uniwersytet Jana Kochanowskiego – Biblioteka), zaprezentowały - z odwołaniem się do ogólnej historii budownictwa bibliotecznego – etapy powstawania nowoczesnego budynku bibliotecznego. W tej dziedzinie obowiązuje swoisty „dekalog projektowania bibliotecznego”, skoncentrowany na następujących pojęciach charakteryzujących współczesne budynki bibliotek jako: zorganizowane, wygodne, bezpieczne, ekonomiczne, zapewniające stałe warunki środowiskowe i mikroklimatyczne. Prelegentki szczegółowo omówiły rozmieszczenie i układ zbiorów na poszczególnych piętrach biblioteki uniwersyteckiej, która gromadzi ok. 50 tys. druków zwartych oraz 1,7 tys. tytułów czasopism naukowych i popularnonaukowych polskich i obcych w wolnym dostępie. Całość zbiorów to ponad 500 tys. książek i czasopism. Pierwsze piętro budynku udostępnia czytelnikom dwukondygnacyjną czytelnię, czytelnię dla osób z dysfunkcją wzroku, oraz magazyny otwarte z wolnym dostępem. Katalogi kartkowe i czytelnie specjalistyczne oraz strefę wolnego dostępu do wydawnictw ciągłych umieszczono na piętrze drugim. Piętro trzecie jest niedostępne dla czytelników i zlokalizowane są tam magazyny starych druków oraz dział komputeryzacji biblioteki.

W Bibliotece znajdują się specjalistyczne stanowiska komputerowe przeznaczone dla czytelników niepełnosprawnych. Dla tej grupy użytkowników dostępne jest oprogramowanie powiększające, udźwiękawiające, „ubrajlawiające”, OCR (*Optical Character Recognition*) oraz sprzęt wspomagający tj.: linijka brajlowska, drukarka brajlowska, skaner, lupy elektroniczne, powiększalniki ekranowe, kopiarka A3, urządzenie lektorskie, klawiatury i myszy dla osób niepełnosprawnych ruchowo (Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach. Czas obecny, 2016). Nowoczesna biblioteka uniwersytetu kieleckiego jest nie tylko miejscem, gdzie dokumentuje się i przechowuje dorobek naukowy studentów i pracowników – tu także współtworzona jest współczesna kultura przy wykorzystaniu najnowocześniejszych form realizacji przekazu formy i treści.

Druga część obrad rozpoczęła się od wystąpienia Tomasza Eisenbardta, pracownika naukowo-dydaktycznego w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Chorzowie. W referacie zatytułowanym *Wybrane aspekty bezpieczeństwa sieciowego* autor przekazał uczestnikom spotkania cenne wskazówki na temat bezpiecznego korzystania z komputerów. Chcąc chronić swoją prywatność przed kradzieżą tożsamości w sieci, powinniśmy tworzyć bezpieczne hasła. Zdaniem autora, żadne zabezpieczenia nie będą skuteczne, jeśli będziemy używać słabego, łatwego do złamania hasła (np. 123456). Hakerzy korzystający z metody słownikowej, używając listy popularnych haseł mają duże szanse na „złamanie” naszego hasła. Dlatego bardzo ważne jest wymyślenie hasła możliwie trudnego do odgadnięcia, składającego się z co najmniej ośmiu znaków alfanumerycznych. Poza tym nie powinniśmy korzystać z tego samego hasła w wielu miejscach, dla każdego konta ustalić inne. Prelegent zwrócił uwagę na konieczność wylogowywania się po każdej sesji, a także na wymóg nie nalepiania kartek z ważnymi informacjami (np. hasłem) na komputery. Tomasz Eisenbardt poruszył również temat bankowości elektronicznej. Internetowy dostęp do konta bankowego, karty płatnicze czy aplikacje mobilne są już wręcz standardem w bankowości. Polacy korzystający z rachunków w sieci, kupują i płacą kartami w sklepach internetowych. Zakres usług bankowych wciąż się zmienia i wraz z nimi powstają nowe zagrożenia dla zawartości kont. Hakerzy wymyślają kolejne metody pozyskiwania cennych informacji. Dlatego też, chcąc zminimalizować zagrożenia wyludzenia naszych danych przez Internet, powinniśmy być bardziej czujni i ostrożni, nie pożyczając obcym swego telefonu, a ponadto zawsze pamiętać o wylogowywaniu się z aplikacji w smartfonie.

Rola Związków Zawodowych w zakresie kształtowania się bezpieczeństwa pracy była tematem wystąpienia Anety Trojanowskiej⁴ Prezesa Uczelnianej

⁴ Artykuły A. Trojanowskiej o *Roli Związków Zawodowych w zakresie kształtowania się bezpieczeństwa pracy w bibliotece akademickiej* i A. Koziary: *Bezpieczeństwo danych i systemów informacyjnych w bibliotekach. Przegląd stanu prawnego; Bezpieczeństwo*

Organizacji Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Prelegentka odwołała się na wstępie do statutu Uczelnianej Organizacji Związków Zawodowych, w którym zapisano: „Związek Zawodowy jest dobrowolną samorządową organizacją powołaną do reprezentowania, ochrony praw i interesów zawodowych i socjalnych swych członków” (Statut Uczelnianej Organizacji ZNP, b.d., rozdz. 1, art. 2). Zdaniem autorki związek zawodowy działający na terenie uczelni wyższej realizuje podstawowe działania reprezentowania interesu pracowniczego poprzez podejmowanie inicjatywy tworzenia stosownych aktów prawnych, regulacji i świadczeń socjalnych, a także dbając o odpowiednie warunki pracy. W dalszej części Aneta Trojanowska omówiła czynniki ryzyka zawodowego, do których należą: transport księgozbioru, obsługa komputera, czynniki biologiczne, skażenie mikrobiologiczne (bakterie, grzyby). Powołując się na art. 183a § 1. Kodeksu Pracy mówiący o „Równym traktowaniu w zatrudnieniu”⁵, prelegentka zwróciła uwagę na zagrożenia psychospołeczne, które powstają na skutek stresu, złej relacji z ludźmi, agresji, dyskryminacji, mobbingu czy też molestowania seksualnego. Według autorki bardzo ważną funkcję na uczelni pełni Społeczna Inspekcja Pracy (SIP). Jako organ zakładowych organizacji związkowych jest „służbą społeczną” pełnioną przez pracowników, mającą na celu zapewnienie przez zakłady pracy bezpiecznych i higienicznych warunków pracy oraz ochronę uprawnień pracowniczych, określonych w przepisach prawa pracy. Na zakończenie Aneta Trojanowska poinformowała o utworzeniu na Uniwersytecie Śląskim „Klubu Antymobbingowego”, którego celem jest podnoszenie świadomości pracowników w zakresie profilaktyki i skutecznej walki z mobbingiem.

Zagadnienie związane z *Zarządzaniem ryzykiem w bezpieczeństwie informacji* zreferował słuchaczom Andrzej Koziara z Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej (CINiBA) w Katowicach. Przedmiotem rozważań prelegenta było ryzyko i sposoby postępowania wobec zagrożeń w bezpieczeństwie informacji. Według autora racjonalnym byłoby zarządzanie biblioteką zgodne z filozofią TQM (Total Quality Management) – czyli solidaryzowanie się z metodologią poprzez jakość. Następnie Andrzej Koziara omówił normy dotyczące zarządzania ryzykiem. Jego zdaniem norma PN

systemów informatycznych w bibliotekach – modele pracy systemów bibliotecznych; Wybrane aspekty praktyczne zapewnienia bezpieczeństwa bibliotecznych systemów informacyjnych w świetle obowiązujących norm ukazały się w: „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” nr 4 (42) 2015.

⁵ Art. 183a. § 1. Pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także bez względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy (Ustawa, 1974).

ISO/IEC 27005:2014-01 stanie się wzorem uniwersalnym poprzez swoje powiązania z technologią i jest wymieniana w Rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie krajowych ram interoperacyjności. Podsumowując swoje wystąpienie, Andrzej Koziara stwierdził, że ocena ryzyka umożliwi lepsze jego rozumienie, co może mieć wpływ na osiągnięcie celów oraz adekwatność i skuteczność już istniejących środków kontroli. Daje to podstawy do podejmowania decyzji dotyczącej wyboru najlepszego podejścia do postępowania z ryzykiem.

W trakcie konferencji nie zabrakło wystąpień sponsorów m. in.: Marcina Malinowskiego z Sygnity S.A., Anny Pagacz z Wolters Kluwer oraz Adama Popka z Heliona S.A., których wystąpienia doskonale wpisaly się w tematykę konferencji.

Na zakończenie dyrektor biblioteki WSB w Chorzowie Bogumiła Urban, dziękując prelegentom i uczestnikom spotkania za liczne przybycie, stwierdziła, że liczba słuchaczy i duże zainteresowanie zagadnieniem bezpieczeństwa w bibliotece świadczą o tym, że warto kontynuować tę tematykę, tym bardziej że pojawił się w niej wątek prawny, który zapewne będzie rozwijany. Zaprosiła jednocześnie zgromadzonych uczestników na kolejną, czwartą już konferencję, która odbędzie się za rok w Wyższej Szkole Bankowej w Chorzowie.

Bibliografia

- Biblioteka Królewska Belgii. (2015). W: Wikipedia. Pobrane 26 lutego 2016, z: https://pl.wikipedia.org/wiki/Biblioteka_Królewska_Belgii
- Statut Uczelnianej Organizacji ZNP. (b. d.). Pobrane 4 marca 2016, z: <http://www.znp.us.edu.pl/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=75>
- Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach. Czas obecny. (2016). Pobrane 4 marca 2016, z: <http://www.buk.ujk.edu.pl/czas-obecny.html>
- (Ustawa, 1974). Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. (Dz.U. 1974, nr 24 poz. 141)